

Παλιγγενεσία!...

Ἄλλ' ἄλλως ὄρισεν ἡ Εἰμαρμένη. Τὸ ἀνθρώπινον κτήνος θέλει ἐξέλθῃ μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς κρύπτῃς αὐτοῦ, τῆς τρώγλης, ἐν ἧ ἐνδαιτᾶται. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστατικῆς ιδεολογίας, ἀναπτύσσεται ἐπὶ τοῦ μεμαχρυσμένου ἱστορικοῦ ὀρίζοντος μυστηριώδης σκηνογραφία. Σημειοῦνται ἐπ' αὐτῆς τραγικά ὄνόματα καὶ τραγικώτεροι ἀκόμη φυσιογνώμιαί.

Τρομοκρατία Βοηπάοτης.

Αἱ ΠΛΟΥΤΟΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ ΝΑΞΙΑ ΣΜΥΡΙΣ

ΤΑ ΔΦΟΡΩΝΤΑ ΑΥΤῆΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ.—Ἡ ΝΕΑ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ

ὑΠΟ Σ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

I

Ἡ σμύρις ἀποτελεῖ ὄρυκτὸν ἀπολύτως ἀπαραίτητον εἰς πᾶσαν βιομηχανίαν σιδήρου. Διότι κοινοποιουμένη εἰς διάφορα εἶδη κόνεων χρησιμεύει διὰ τὴν λείανσιν τῶν σιδηρῶν ἐργαλείων, τῶν μηχανῶν, τῶν μετάλλων, ὑέλων καὶ παντὸς σκληροῦ ἀντικειμένου ἢ λίθου, ὡς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν σμυριδοπάνων, τῶν σμυριδοτροχῶν καὶ τῶν σμυριδακονῶν. Τὰ ἐργαστᾶσια ὄπλων καὶ τηλεβόλων, σιδηροδρομικῶν βαγονίων καὶ μηχανῶν, αὐτοκινήτων, τὰ ναυπηγεῖα καὶ πάντα ἐν γένει τὰ καταστήματα κατεργασίας σιδήρου, τόσον τῆς μεγάλης ὅσον καὶ τῆς μικρᾶς βιομηχανίας, τὴν σμύριδα ἔχουσιν ὡς πρώτην ὕλην ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζουσι τὰς ἐργασίας αὐτῶν. Ἡ σμύρις εἶναι διὰ τὴν βιομηχανίαν τοῦ σιδήρου ἕ.τι ἡ μελάνη διὰ τὸν γραφέα, ἕ.τι τὸ ἄροτρον διὰ τὸν γεωργόν.

Ὅπως δὲ ὁ χρυσός, ὁ ἀδάμας, καὶ τὰ λοιπὰ πολύτιμα μέταλλα καὶ ἄλλα ἀντικείμενα παρῶνται πάντοτε εἰς μικρὰς ποσότητας ἐν τῷ κόσμῳ, οὕτω καὶ ἡ σμύρις δύναται τις εἰπεῖν ὅτι μετὰ μεγάλης φειδοῦς διαιμοιράσθη ὑπὸ τῆς φύσεως εἰς ἐλάχιστα σημεῖα τῆς γῆς. Διὸ καὶ ἐπὶ τῆς σμύριδος ἐφαρμόζεται ὁ κανὼν κατὰ τὸν ὁποῖον σιγήθως τὰ περισσότερον χρήσιμα ἀντικείμενα εἶναι καὶ περισσότερον σπάνια καὶ δυσἀπόκτητα. Οὕτως, ἐν σχέσει πρὸς τὴν φυσικὴν σμύριδα παρατηροῦμεν ὅτι αὕτη εὗρισκεται εἰς ἐλάχιστα μέρη τοῦ κόσμου: Ἐν Ἑλλάδι, ἐν Μικρασίᾳ, ἐν Ἀμερικῇ καὶ ἐν Βαυαρίᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἡ εἰς τὰ μέρη ταῦτα εὗρισκομένη σμύρις διαφέρει σημαντικῶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ποιότητα καὶ συνεπῶς ὅσον ἀφορᾷ τὴν χρησιμότητα αὐτῆς. Ὁ Θεὸς ἠθέλησεν ἵνα μόνῃ ἢ ἐν Νάξῳ ἐξορυσσομένη σμύρις ὑπερτερῆ κατὰ ποιότητα τὴν σμύριδα πάντων τῶν λοιπῶν χωρῶν, ὡς περιέχουσα μεγαλει-

τέραν ποσότητα κορουνδίου και διά τούτον τὸν λόγον ἡ Ναξία σμύρις ἔχει καταστῆ ἀπολύτως περιζήτητος και ἀναντικατάστατος. Εἶναι ἀληθές ὅτι πολλὰ ἐργαστήσια τοῦ ἐξωτερικοῦ προτιμῶσι τὴν Μικρασιατικὴν σμύριδα, καίτοι ὑποδεστέραν τῆς Ναξίας, ἢ και κατασκευάζουσι τεχνητὴν τοιαύτην ὑπὸ διαφόρους μορφάς (Bauxite, Carporendun, Borocarbonate κλπ), ἀλλὰ τὸ γεγονός τοῦτο λαμβάνει χώραν, οὐχὶ διότι ἡ Ναξία σμύρις θεωρεῖται ὑπ' αὐτῶν ὡς ὑποδεστέρα ἢ ἴσης ποιότητος, ἀλλὰ ἐξ ἀνάγκης, διότι ἕνεκα τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ λόγου (ἐλλείψεις προσφοράς, ὑπέρογκον ἀντίτιμον) δὲν δύνανται νὰ προμηθευθῶσι τὴν Ναξίαν σμύριδα.

Τὸ συμπέρασμα τῶν ἀνωτέρων εἶναι ὅτι ἡ Ναξία σμύρις ἀποτελεῖ σήμερον φυσικὸν μονοπώλιον τῆς Ἑλληνικῆς γῆς και συνεπῶς ἡ παγκόσμιος βιομηχανία δὲν δύναται νὰντικαταστήσῃ αὐτὴν ἀζημίως, οὔτε ὑπὸ σμύριδος παραγομένης εἰς ἄλλην χώραν, οὔτε ὑπὸ τεχνητῆς τοιαύτης.

Ἡ χρησιμότης τοῦ πολυτίμου τούτου ὀρυκτοῦ τῆς Ναξίας σμύριδος ἀπέσπασε τὴν προσοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἐθνικῆς ἀναγεννήσεως. Οὕτω διὰ διαφορῶν νόμων (τούτους βλέπε εἰς ἐμὰ Στοιχεῖα Ἑλληνικοῦ Μεταλλευτικοῦ Δικαίου § 156) ἐπιψηφισθέντων διαδοχικῶς ἀπὸ τοῦ ἔτους 1845 μέχρι τοῦ ἔτους 1920, καθιερώθη τὸ ἐξῆς σύστημα κυριότητος αὐτῆς: Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐν πάσῃ δυνατῇ συνόψει, ἡ Ναξία σμύρις ἀνήκει εἰς τὴν κυριότητα τοῦ Κράτους, ἐξορύσσεται δὲ ὑπὸ τῶν παρὰ τὰ σμυριδωρυχεῖα τῶν Δήμων Κορωνίδος και Ἀπειράνθου κατοικούντων Ναξίων ὀρυκτῶν, μεταφέρεται (δι' ἡμιόνων) και παραδίδεται εἰς τοὺς ἐν τοῖς ὄρμους Ληϊῶνος και Μουτσούνης περιβάλλους τοῦ δημοσίου, τὸ ὅποσον καταβάλλει εἰς τοὺς σμυριδωρυχτάς ὀρισμένον διὰ Βασ. Διατάγματος ἐργατικὸν δικαίωμα, ἀναλόγως τῆς παραδιδόμενης ποσότητος και ποιότητος.

Τὸ ἐργατικὸν τοῦτο δικαίωμα δυνάμει τοῦ ἤδη ἰσχύοντος Βασ. Διατάγματος τῆς 4 Ἀπριλίου 1923, ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τοῦ Β. Δ. τῆς 31 Μαΐου 1923, καθορίζεται κατὰ ποσότητα και κατὰ παραδιδόμενον στατήρα σμυρίδος ὡς ἐξῆς:

- 1) Ἐξαιρετικὴ ποιότης μεγάλα τεμάχια δραχ. 24.
- 2) Ἐξαιρετικὴ ποιότης μικρὰ τεμάχια δραχ. 24.
- 3) Πρώτη ποιότης μεγάλα τεμάχια δραχ. 22, 50.
- 4) Πρώτη ποιότης μικρὰ τεμάχια δραχ. 22, 50.
- 5) Δευτέρα ποιότης μεγάλα τεμάχια δραχ. 21, 50.

6) Δευτέρα ποιότης μικρὰ τεμάχια δραχ. 19, 50.

7) Σμύριδος Κωξιακῆς δραχ. 19.

8) Τρίτη ποιότης μεγάλα τεμάχια δραχ. 6.

9) Θραύσματα σμύριδος δραχ. 6.

(Εἰς τόνος σμύριδος ἰσοῦται πρὸς 17 1/2 περίπου στατήρας).

Τὴν οὕτω παραλαμβανομένην εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὄρμους σμύριδα τὸ Δημόσιον πωλεῖ εἰς τιμὰς ὀρισμένας ἐκάστοτε διὰ Βασ. Διατάγματος. Τὸ ἤδη ἰσχύον Β. Δ. τῆς 4 Ἀπριλίου 1923 ἔχει καθορίσῃ τὰς τιμὰς εἰς λίρας Ἀγγλικὰς και ὡς ἐξῆς, κατὰ ποιότητα και κατὰ τόννον.

1) Ἐξαιρετικὴ ποιότης μεγάλα τεμάχια λίραι 12.

2) Ἐξαιρετικὴ ποιότης μικρὰ τεμάχια λίραι 11.

3) Πρώτη ποιότης μεγάλα τεμάχια λίραι 9, 10

4) Πρώτη ποιότης μικρὰ τεμάχια λίραι 9.

5) Δευτέρη ποιότης μεγάλα τεμάχια λίραι 6, 10.

6) Δευτέρα ποιότης μικρὰ τεμάχια λίραι 5.

7) Σμύριδος Κωξιακῆς λίραι 4.

8) Τρίτη ποιότης μεγάλα τεμάχια λίραι 3.

9) Θραύσματα σμύριδος λίραι 1, 10.

(Εἰς τὰς τιμὰς ταύτας περιλαμβάνεται και τὸ πρόσθετον τίμημα, περὶ οὗ κατωτέρω).

Ἡ διάθεσις τῆς σμύριδος γίνεται δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἐκ συμφώνου μετὰ τῆς Διεθνῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς, ἢ δὲ παράδοσις αὐτῆς, ἐλλείψει καταλλήλων λιμένων διὰ τὴν προσέγγισιν και φόρτωσιν τῶν ἀτμοπλοίων τῶν ἀγοραστῶν, γίνεται ἐκ Σύρου, ὅπου τὸ Δημόσιον μεταφέρει τὴν σμύριδα ἐκ τῶν ὄρμων Λιῶνος και Μουτσούνης, καταβάλλον και τὴν δαπάνην τῆς φορτώσεως μεταφοράς και ἐκφορτώσεως, ἢ ὅποια σήμερον ἀνέρχεται εἰς δραχ. 60 κατὰ τόννον σμύριδος.

Ἐν τούτοις οἱ ἀγορασταὶ δύνανται νὰ παραλαμβάνωσι τὴν σμύριδα και ἐκ Νάξου, ἐφόσον προτιμῶσι τοῦτο.

Ἡ μέση ἐτησίᾳ παραγωγή και κατανάλωσις σμύριδος ἀνέρχεται εἰς 10,000 τόννους περίπου Ἐν σχέσει πρὸς τὸ εἰσπραττόμενον τίμημα τοῦτο μέχρι μὲν τοῦ 1898 περιήρχετο εἰς τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου και ἐνταῦθεν ἐξεχωρήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου χρέους και εἰσπράττεται συμφώνως πρὸς τὴν σύμβασιν και τὸν νόμον ΒΦΙΘ' "περὶ Διεθνούς ἐλέχου. Τοιοῦτοτρόπως ἐν προκειμένῳ τὰς μὲν δαπάνας διὰ τὴν ἐξόρυξιν και μεταφορὰν τῆς σμύριδος

καταβάλλει τὸ Δημόσιον, αἱ δὲ εἰσπράξεις περιέρχονται εἰς τὸ ταμεῖον Ἑταιρίας Διαχειρίσεως τῶν ὑπεγγύων προσόδων, τὸ ὅποιον ἀποδίδει εἰς τὸ Δημόσιον μόνον τὰ κατ' ἔτος τυχόν προκύψαντα πλεονάσματα.

III

Καὶ ἔσον μὲν ἀφορᾷ τὸ καθιερωθὲν σύστημα κυριότητος τοῦ ὄρυκτου οὐδεμία κατὰ τούτου δύναται νὰ προκύψῃ ἀντίρρησης. Ἦτο ἀπολύτως ἐπιβεβλημένον νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ Κράτος ἢ Νάξια σμύρις, τὸ μὲν λόγῳ τῆς σπουδαιότητος οικονομικῆς σημασίας αὐτῆς, τὸ δὲ καὶ διότι διὰ τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Κράτους ὡς μοναδικοῦ πωλητοῦ αὐτῆς θὰ ἐπετυγχάνοντο εἰς τὸ ἐξωτερικὸν αἱ καλλίτεροι τιμαί, τέλος διότι μόνον εἰς ἀποκλειστικὸς κύριος ἀπάντων τῶν σμυριδωρυχείων τῆς Νάξου θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ βελτιώσῃ τὸν τρόπον τῆς ἐξορύξεως καὶ νὰ προσπορισθῇ πάντα τὰ ὠφελήματα τῆς μεγάλης διομηχανίας. Τῇ ἀληθείᾳ ἐὰν ἡ κυριότης τῶν σμυριδωρυχείων κατετέμενετο εἰς διαφόρους ἐντοπιοῦς, ἢ καὶ οἶους δῆποτε ἄλλους μεταλλευτάς, θ' ἀνεπτύσσετο μεταξὺ τούτων ἀνταγωνισμὸς ἐν τῇ πωλήσει καὶ συνεπῶς θὰ κατέπιπτον αἱ τιμαὶ τῆς σμύριδος μέχρι σημείου πολὺ μικροτέρου τοῦ σημερινοῦ ἐργατικοῦ δικαιώματος, οὕτινος ἀπολαμβάνουσιν οἱ σμυριδωρύκται παρὰ τοῦ Δημοσίου, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου οἱ διάφοροι παραχωρησιοῦχοι δὲν θὰ ἠδύνατο, λόγῳ τῆς μικρότητος τῆς παραγωγῆς ἐκάστου κεχωρισμένου ὄρυκτου, νὰ τηρήσωσι τεχνικὴν διεύθυνσιν περιωπῆς καὶ ἐν γένει νὰ ἐπωφελῶνται τῶν προτερημάτων τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσεως.

Ἄλλ' ἡ παραχώρησις τῶν σμυριδωρυχείων εἰς διαφόρους ἰδιώτας θὰ ἐπέφερε μεγάλην ζημίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κατανάλωσιν. Διότι ὡς συμβαίνει εἰς ὅλας τὰς παρεμφερεῖς περιστάσεις, τὴν ὑπὸ τῶν ἀπαιδευτῶν χωρικῶν ἐξορυσσομένην σμύριδα θὰ ἠγόραζον ἐπιτήδειοι ἔμποροι, οἱ ὅποιοι σχηματίζοντες τράστ θὰ ἐζήτουν μεγάλας τιμὰς παρὰ τῶν ἀγοστῶν, κἀναπιέζοντες οὕτω αὐτοὺς ἢ καὶ ἐξαναγκάζοντες τούτους νὰ προτιμῶσι τεχνητὴν ἢ καὶ οἶα δῆποτε ἄλλῃς χώρας σμύριδα, ἔστω καὶ κατωτέρας ποιότητος.

Δι' ὅλους τούτους τοὺς λόγους ἐκρίθη ἀρχῆθεν ὅτι τὰ σμυριδωρυχεῖα τῆς Νάξου ἔδει ν' ἀνήκωσιν εἰς τὸ Κράτος, χάριν τοῦ συμφέροντος ὅχι μόνον τοῦ Δημοσίου ταμείου, ἀλλὰ καὶ τῶν σμυριδωρυκτῶν, καὶ τῶν καταναλωτῶν.

IV

Ἄλλ' ὡς πᾶς ἐπιχειρηματίας διευθύνων μίαν τοσοῦτη σπουδαίαν καὶ δύσκολον ἐπιχείρησιν, οὕτω καὶ τὸ Ἑλληνικὸν Δημόσιον εὐθὺς ἀπ' ἀρχῆς ἀντιμετώπισε σπουδαιότατα προβλήματα. Τὰ προβλήματα ταῦτα περιστράφησαν κυρίως 1) περὶ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καταλληλοτέρου τρόπου ἐξορύξεως τῆς σμύριδος 2) περὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀπαραιτήτων ἔργων καὶ ἐγκαταστάσεων εἰς τὰ σμυριδωρυχεῖα 3) περὶ τὴν διαχείρισιν καὶ τὸν τρόπον τῆς πωλήσεως τῆς σμύριδος.

Ἐκαστον τῶν προβλημάτων τούτων θὰ ἐξετάσωμεν διὰ βραχέων.

Α'. Τινὲς ἐκ τῶν ἡμετέρων, πρωτοστατούσης τῆς Διεθνούς Οἴκου. Ἐπιτροπῆς, ὑπεστήριζαν ὅτι ἡ παραγωγή τῶν σμυριδωρυχείων καὶ ἡ κατανάλωσις τῆς σμύριδος ἤθελεν ἀυξηθῆ, ἐὰν ταῦτα παραχωροῦντο εἰς μίαν μεγάλην ἑταιρίαν, ἡ ὅποια θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἐκμετάλλευσιν κατὰ τὸ τελειότερον σύστημα καὶ νὰ μεριμνήσῃ περὶ εὐρυτέρας διαδόσεως τῆς σμύριδος ἀνὰ τὴν ὕψηλιον. Ἄπαντες σχεδὸν οἱ ἀρμόδιοι παραδέχθησαν ἀρχῆθεν ὅτι ἡ γνώμη αὕτη ἦτο σκόπιμος καὶ συμφέρουσα, ἀλλ' ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ πραγματοποιηθῇ διότι θὰ προσέκρουεν εἰς τὰ ἐπὶ τῶν διαφόρων ὄρυκτων ἀνεγνωρισμένα δικαιώματα τῶν σμυριδωρυκτῶν. Διὰ τοῦτο ἀρχῆθεν συνεζητήθη κατὰ τίνα τρόπον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ δοθῇ εἰς τούτους μία ἐφάπαξ ἢ κατὰ ὁδοὺς ἀποζημιώσεις, ὅπως ἀπεκδυθῶσι παντὸς δικαιώματός των ἐπὶ τῶν ὄρυκτων, ἅτινα οὕτω θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διετεθῶσιν εἰς ἑταιρίαν. Ἡ συζήτησις αὕτη, ἐπὶ τῆς ὁποίας οὐχὶ ὀλίγα ἔχουσι λεχθῆ καὶ γραφῆ, δὲν κατέληξε μέχρι σήμερον εἰς ὀριστικὸν συμπέρασμα.

Ἡ ἡμετέρα γνώμη ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ὅτι καὶ ἂν ἐτι εὐρεθῇ τρόπος ἀποζημιώσεως τῶν σμυριδωρυκτῶν, πάλιν ἡ παραχώρησις τῆς ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῆς σμύριδος εἰς ἑταιρίαν, δὲν θὰ εἶναι συμφέρουσα εἰς τὸ Κράτος διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους. 1) Διότι οἱ σμυριδωρύκται Νάξου ἀπέκτησαν σήμερον τοιαύτην ἱκανότητα καὶ ἐμπειρίαν εἰς τὰς ὑπαιθρίους καὶ ὑπογείους ἐργασίας ἐξορύξεως τῆς σμύριδος, ὥστε διὰ μίαν μᾶλλον ἐπιμελημένης καὶ ἀγρόπνου διευθύνσεως, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀπόκτησιν τῶν καταλληλοτέρων ἐργαλείων καὶ μέσων μεταφορᾶς τῆς σμύριδος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ποδώσωσιν εἰς ποιοτικὴν καὶ ποσοτικὴν ἐργασίαν τοῦλάχιστον τὸ αὐτό, ἂν μὴ μείζον ἀποτέλεσμα ἐκείνου τὸ ὅποιον θὰ πέδιδε μίαν ἑταιρίαν. Ἐφόσον ὅθεν ἡ πραγματοποιήσις τοῦ ἀποτελέσματος τούτου κατέστη ἤδη εὐχερῆς διὰ τῆς ἀρξαμένης

ἤδη ἐκτελέσεως ἔργων ἐν τοῖς σμυριδωρυχείοις καὶ διὰ τῆς ἐφαρμοσθησομένης καταλλήλου ὀργανώσεως ἐν αὐτοῖς, ἢ παρεμβολῆ μιᾶς Ἐταιρείας, ἢ ὁποῖα βεβαίως θὰ ἐπλούτιζεν εἰς βάρος τοῦ Κράτους, καθίσταται περιττή. 2) Διότι καὶ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι ἡ συσταθησομένη Ἐταιρεία θὰ συνετέλει εἰς τὴν διαφήμισιν καὶ τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῆς σμύριδος ἀνὰ τὴν ὑφήλιον δὲν εἶναι σπουδαῖον, ἀφοῦ, ὡς προείπομεν, ἡ Ναξία σμύρις δὲν ἀποτελεῖ μόνον νομικόν, ἀλλὰ καὶ φυσικὸν μονοπώλιον τῆς Ἑλληνικῆς γῆς καὶ εἶναι ἀρκετὰ γνωστὴ. Βεβαίως ἀπαιτεῖται σύντονος ἐργασία διὰ τὴν εὐτέραν διάδοσιν αὐτῆς καὶ διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῆς Ἀσιατικῆς σμύριδος, ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη δύναται νὰ διεξαχθῇ καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους, χωρὶς διὰ τοῦτον τὸν λόγον νὰ εἶναι ἀπαραίτητος ἢ μεσολάβησις Ἐταιρείας.

Β'. Ἀλλὰ καὶ τὸ δεύτερον πρόβλημα ἦτοι ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἀπαιτήτων ἔργων καὶ ἐγκαταστάσεων εἰς τὰ σμυριδωρυχεῖα Νάξου, ἀπὸ πολλῶν ἑκατονταετηρίδων ἀπτοσχόλησε τὸ Κράτος, χωρὶς νὰ ἐξευρεθῇ τρόπος λύσεως αὐτοῦ. Ἡ δυσχέρεια συνίστατο κυρίως εἰς δύο λόγους: ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀπαιτουμένου χρήματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν ἢ ὁποῖα παρετηρήθη διὰ τὸν καταρτισμὸν ἐνιαίου καὶ συνολικοῦ προγράμματος ἐκτελέσεως τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἀπαιτουμένου χρήματος, αὕτη δὲν ἦτο εὐκόλως νὰ ὑπερνηκθῇ, διότι πάντοτε ἐτίθετο ὡς βᾶσις ὅτι τὸ χρῆμα τοῦτο ἔδει νὰ καταβάλλῃ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον. Ἀλλὰ τὸ Δημόσιον Ταμεῖον, πάντοτε πτωχόν, οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ καταστῇ ἱκανὸν ὅπως ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὴν δαπάνην ταύτην, καίτοι ἀνεγνώριζε ὅτι διὰ τῆς ἐκτελέσεως ἀπαιτήτων τινῶν ἔργων ἀσφαλῶς θὰ ἐτριπλασιάζετο ἡ παραγωγὴ τῆς σμύριδος καὶ θὰ περιωρίζετο εἰς τὸ τρίτον ἢ δαπάνη τῆς παραγωγῆς αὐτῆς (prix de revient). Περὶ μεταφορᾶς τοῦ βάρους τῆς δαπάνης ταύτης εἰς τοὺς ὄμους τῶν καταναλωτῶν οὐδὲ συζήτησις ἐχώρει. . . Ἀρκετὸν βᾶρος ἔφερον οὗτοι καταπιεζόμενοι δι' ὑπερόγκων τιμῶν, ὑπὸ τῶν διαφόρων ἐρσιτεχνῶν καθὰ περαιτέρω θέλομεν εἶδῃ.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν ἔλλειψιν καταρτισμοῦ ἐνιαίου προγράμματος ἐκτελέσεως ἀπάντων τῶν ἀπαιτήτων ἔργων καὶ δι' ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγωτέρας δαπάνης παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς: Τὰ σμυριδωρυχεῖα τῆς Νάξου διαιροῦνται ὡς εἶπομεν εἰς δύο περιφέρειας: εἰς τὴν περιφέρειαν τέως Δήμου Κορωνίδος, ἐξ ἧς ἐξορύσσονται τὰ $\frac{1}{10}$ τῆς ὅλης ἐτησίως παραγωγῆς καὶ ἐκ τῶν καλλιτέρων ποιότητων, καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν τέως Δήμου Ἀπειρανθίων, ἐξ ἧς ἐξορύσσονται τὰ $\frac{1}{10}$ τῆς ὅλης ἐτησίως

παραγωγῆς καὶ ἐκ τῶν ὑποδεστέρων ποιότητων. Τὰ πρῶτα ὄρυχεῖα ἐξυπηρετοῦνται ὑπὸ τοῦ ὄρυου Ληῶνος, τὰ δὲ δεύτερα ὑπὸ τοῦ ὄρυου Μουτσούνης, ἐνθα μεταφέρεται ἢ ἐξορυσσομένη σμύρις δι' ἡμιόνων διέρχομένων δυσβάτους στενάς καὶ πετρώδεις ἡμιονικὰς ἀτραπούς. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὄρυων εἰς τὸν τῆς Ληῶνος, μόλις ἐπὶ 20—30 ἡμέρας κατ' ἔτος δυνατόν νὰ προσεγγίσωσι πλοῖα πρὸς φόρτωσιν καὶ πάντοτε ὑπὸ ἀτμόν' κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους ἢ προσέγγισις πλοίων καὶ ἢ φόρτωσις σμύριδος εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἕνεκα τῶν ἐπικρατούντων ἐκεῖ βορειῶν ἀνέμων. Ἀλλ' ὁ ὄρυος οὗτος δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς λιμένα οὐδὲ διὰ δαπάνης πέντε τοῦλάχιστον ἑκατομμυρίων πρὸς κατασκευὴν λιμενοβραχίονος, τὸ μὲν λόγῳ τοῦ μεγάλου βάθους τῆς θαλάσσης, τὸ δὲ καὶ διότι ὁ λιμενοβραχίον θὰ ὑφίστατο διαρκῶς ζημίαις ἕνεκα τῶν ἀνέμων. Ἐπὶ πλέον ὁ ὄρυος οὗτος περισφιγγόμενος ἐν μέσῳ δύο ὄρεων δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ εἰς λιμένα διότι δὲν ὑπάρχει ἀνάλογος χώρος διὰ τὴν κατασκευὴν περιδύλων πρὸς ἀπόθεσιν τῆς σμύριδος, ἀποθηκῶν κλπ. Τοῦναντίον ὁ ὄρυος Μουτσούνης, ἀποτελῶν καὶ νῦν ἐτι φυσικὸν λιμένα, ἔχει ὅλα τὰ λοιπὰ προσόντα διὰ νὰ μεταβληθῇ διὰ τῆς ἀντὶ ἐλαχίστης δαπάνης κατασκευῆς ἔργων φορτώσεως, εἰς ἕνα τέλειον λιμένα. Ἐνεκα τῆς ἐλλείψεως καταλλήλων λιμένων ἐν Νάξῳ τὸ Δημόσιον εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην, ὡς εἶπομεν, νὰ μεταφέρῃ τὴν σμύριδα ἐκ Νάξου εἰς Σύρον ὑποβαλλόμενον οὕτω, ὅχι μόνον εἰς τὴν δαπάνην τῆς μεταφορᾶς, ἀλλὰ καὶ ὑφιστάμενον ζημίας ἐκ τῆς ἀπωλείας τοῦ ὄρυκος κατὰ τὰς φορτώσεις καὶ ἐκφορτώσεις, καὶ διατηροῦν ἐν Σύρῳ ἀποθήκην διαχειρίσεως.

Παρὰ τὰς ἀνεγνωρισμένας ταύτας ἀληθείας, τόσον ἐν ἔτει 1920 ὅσον καὶ ἐν ἔτει 1922 δι' εἰδικῶν νόμων ἐλαμβάνετο μονομερῆς πρόνοια περὶ κατασκευῆς ἐναερίου σιδηροδρόμου συνδέοντος τὰ ὄρυχεῖα Κορωνίδος πρὸς τὸν ὄρυον Ληῶνος. . . ὁπόταν βεβαίως θὰ ἐξευρίσκετο τὸ ἀπαιτούμενον χρῆμα...

Τὸ ζήτημα ἐὰν ὁ ὄρυος Ληῶνος ἠδύνατο ἢ οὐ νὰ μεταβληθῇ εἰς λιμένα, ἢ ἐνδεικνυομένη κατάργησις τῆς ἀποθήκης διαχειρίσεως Σύρου, καὶ ἢ ἐπίσης ἐπέιγουσα μεταφορὰ τῆς Διευθύνσεως τῶν Σμυριδωρυχείων ἀπὸ τῆς πόλεως Νάξου, ἀπεχούσης 7 ὄρας ὄρας ἀπὸ τῶν σμυριδωρυχείων, εἰς σημεῖον πλησιέστερον, ὥστε νὰ καθίσταται εὐχερῆς ἢ ἄμεσος ἐπίβλεψις, ταῦτα πάντα δὲν ἐλήφθησαν ποσῶς ὑπ' ὄψει.

Γ' Ὅσον ἀφορᾷ τὸ τρίτον πρόβλημα, ἀφορῶν τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καταλληλοτέρου καὶ συμφερωτέρου τρόπου διαχειρίσεως καὶ πωλήσεως

της σμύριδος, παρατηρούμεν ότι τούτου η λύσις ήτο ή μάλλον επείγουσα καθόσον εκ της προσφύρου λύσεως αὐτοῦ ἐξηρτάτο ή λύσις και τῶν δύο ἄλλων προβλημάτων. Οὕτω ή σμύρις, τὸ πολύτιμον και γνωστότατον ἀνά τήν ὑφήλιον προϊόν τοῦτο της Ἑλλάδος, εἶχε καταστή ἀντικείμενον κομματικῆς ἐκμεταλλεύσεως ὀλιγαριθμῶν εὐνοουμένων τῶν ἐκάστοτε Ὑπουργῶν, ἐπὶ ζημίᾳ τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους και τῶν πενομένων σμυριδωρυκτῶν. Διότι ή σμύρις διετίθετο και ἐπωλείτο κατὰ κανόνα οὐχὶ εἰς τοὺς οἴκους και τὰ ἐργαστᾶσια, ἀτινα κατειργάζοντο και ἐχρησιμοποιοῦν αὐτήν, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀνωτέρω εὐνοουμένους ἐρασιτέχνας, τοὺς μηδέποτε ἀσκήσαντας τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἐμπορίας, και οἱ ὅποιοι ἠγόραζον παρὰ τοῦ Κράτους τήν σμύριδα εἰς τὰς κεκανονισμένας μικρὰς τιμὰς, διὰ νὰ μεταπωλήσωσι τούτην εἰς τὰ ἐργαστᾶσια τῆς ἀλλοδαπῆς εἰς πενταπλασίαις, ἐνίοτε δὲ και εἰς δεκαπλασίαις, τιμὰς. Τοῦτουτρόπως οἱ μεσολαβοῦντες οὗτοι ἐρασιτέχναι, ἀφ' ἐνός μὲν ἐπλοῦτιζον εἰς βέρος τοῦ Κράτους, ἀφ' ἐτέρου δὲ κατεπίεζον διὰ τῶν ὑπερβολικῶν ἀξιώσεών των τοὺς ἐν τῷ ἐξωτερικῷ κατχαναλωτάς, οἱ ὅποιοι διὰ νὰποφύγωσι τὸ ἀνηλεές «γδάρισιμον» εὕρισκοντο εἰς τήν ἀνάγκην νὰ προτιμῶσι τήν Ἀσιατικὴν σμύριδα, καίτοι ὑποδεεστέρην κατὰ ποιότητα, ἢ και νὰ καταφεύγωσιν εἰς τήν τεχνητὴν τοιαύτην. Καὶ ἐνῶ πέραξ τοῦ φυσικοῦ τούτου μονοπωλίου τῆς Ἑλληνικῆς γῆς εἶχε σχηματισθῆ τὸ φοβερώτερον ἔλκος τῆς κομματικῆς συναλλαγῆς, ἐν τούτοις τὸ Κράτος μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως 1922, καίτοι δυσφοροῦν μέχρις ἀποπνιγμοῦ, ἠνεύχετο τήν κατάστασιν ταύτην, διότι δὲν ἐτόλμα νὰ βίβη τὸν γρόνον του ἐπὶ τῶν ἐκατὸν περίπου ἐρασιτεχνῶν, οἱ ὅποιοι, ἐγκατεστημένοι, κατα τὸ πλεῖστον ἐν Ἀθήναις, ἐδάρουνον πολὺ ἐπὶ τῶν σκέψεων τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων, τῶν κοινοβουλευτικῶν Κυβερνήσεων...

V.

Ἀλλὰ ἐπέπρωτο νὰ ἀναλάβῃ τὰ ἥνια τοῦ Κράτους ή Ἐπαναστατικὴ Κυβέρνησις τοῦ 1922, ή ὅποια ἀπηλλαγμένη τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ, προέδῃ εἰς τήν λύσιν πάντων τῶν προβλημάτων. Οὕτως ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργὸς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας κ. Ἀνδρέας Χατζηκυριάκος, θυσιάσας εἰς τὸ βωμόν τῶν συμφερόντων τοῦ Δημοσίου και τῶν σμυριδωρυχείων, τήν φιλίαν ὀλιγαριθμῶν ἐνδιαφερομένων προσώπων, προκάλεσε τήν ἐκδοσιν τοῦ Νομοθ. Διατάγματος τῆς 30 Μαρτίου 1923 «περὶ Ναξίας σμύριδος», διὰ τοῦ ὁποίου ὥρισεν ὅτι τοῦ λοιποῦ ή σμύ-

ρις πωλεῖται ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ ἐργαστᾶσια τοῦ ἐξωτερικοῦ και τῆς ἡμεδαπῆς, ἀποκλεισθέντων διὰ τὸ μέλλον τῶν τέως μεσολαβοῦντων κερδοσκόπων. Ἐκ παραλλήλου πρὸς ταῦτα ἐτριπλασίασε τὰς τιμὰς τῆς σμύριδος και προσδιώρισε ταύτας εἰς λίρας Ἀγγλίας, ὡς εἶδομεν ἀνωτέρω, διὰ τήν ἀποφυγὴν τῶν ἐκ τῶν διακυμάνσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος ἐπερχομένων ζημιῶν. Ἡ αὔξησης αὕτη τῶν τιμῶν τῆς σμύριδος, ὄχι μόνον δὲν δυσηρέστησε, ἀλλὰ και προὐκάλεσε τήν εὐγνωμοσύνην τῶν ἐργαστασίων, διότι, ταῦτα ἤδη, παρ' ὄλην τήν αὔξησιν, καταβάλλουσιν εἰς τὸ Δημόσιον ὀλιγωτέρας τιμὰς ἐκείνων τὰς ὁποίας κατέβαλλον εἰς τοὺς μεσολαβοῦντας. Ἀλλὰ δὲν ἤρκει τοῦτο και μόνον. Ἐπρεπε νὰ λυθῆ και τὸ ζήτημα τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἀπαιτουμένων ἔργων και ἐγκαταστάσεων εἰς τὰ σμυριδωρυχεῖα Νάξου, ζήτημα τὸ ἔποιον ὡς εἶπομεν ἔμενεν ἄλυτον, τὸ μὲν ἐλλείπει χρημάτων, τὸ δὲ ἐλλείπει συνολικοῦ προγράμματος ἐκτελέσεως πάντων τῶν ἔργων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς τὰς ὡς ἀνωτέρω προσδιορισθείσας τιμὰς τῆς σμύριδος ἐπέβαλε τήν πληρωμὴν και ἐνός «προσθέτου τιμήματος» ἐκ μιᾶς λίρας Ἀγγλίας καθ' ἕκαστον τόννον πωλουμένης σμύριδος, πληρωτέου ὑπὸ τῶν αὐτῶν ὡς ἄνω ἀγοραστῶν. Τὸ πρόσθετον τοῦτο τίμημα κατατίθεται εἰς τήν Ἐθνικὴν Τράπεζαν ὅπως χρησιμεύτῃ ἀποκλειστικῶς και μόνον διὰ τήν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἐνίστατον πρόγραμμα, τοῦτο κατόπιν μελέτης ὄλων τῶν συνθηκῶν και τῶν ἀναγκῶν τῶν σμυριδωρυχείων ἀπεκρυσταλλώθη ὡς ἐξῆς: Μία γραμμὴ ἐναερίου σιδηροδρόμου συνδέουσα τὰ ὄρυχεῖα Κορωνίδος πρὸς τὰ ὄρυχεῖα Ἀπειράνθου και καταλήγουσα εἰς τὸν ὄρμον Μουτσούνης. Εἰς μόνον λιμὴν φορτώσεως ὁ τῆς Μουτσούνης, ὅστις διὰ τῆς ἐκτελέσεως ὀλιγῶν λιμενικῶν ἔργων θὰ καταστῆ τέλειος λιμὴν. Κατάργησις τῆς μεταφορᾶς τῆς σμύριδος εἰς Σῦρον. Μεταφορὰ τῆς Διευθύνσεως τῶν Σμυριδωρυχείων ἐκ Νάξου εἰς Μουτσούναν, ὅπου θάνοικοδομηθῆ κατάστημα Διευθύνσεως και ἀποθήκαι Διαχειρίσεως.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἔργων ταύτων ἤρξατο ἤδη ὑπὸ τήν ἐπίβλεψιν και ὑπὸ ὄρους καθορισθέντας ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Μεταλλείων ἀποτελουμένου ἐξ ἀνωτέρων τεχνικῶν ὑπαλλήλων τοῦ Ὑπουργείου και Ἐφετῶν και προχωρεῖ ὀμαλότατα. Ἡ ὀλοσχερῆς ἀποπεράτωσις τῆς ὄλης ἐκτελέσεως τῶν ἔργων ἀποτελεῖ ἤδη ζήτημα χρόνου και μόνον, δεδομένου ὄντος ὅτι τὸ ἀπαιτούμενον δι' αὐτήν χρῆμα εἶναι ἀπόλυτως ἐξησφαλισμένων, καθόσον μέχρι σήμερον (δηλ. ἐν διαστήματι ἐπτὰ μηνῶν)

εισπράχθησαν ἐκ τοῦ προσθέτου τιμήματος 10,000 λίραι Ἀγγλίας καὶ 477,000 δραχμαί.

Τοιοῦτοτρόπως διὰ μιᾶς καὶ μόνης γραμμῆς ἑνὸς Ὑπουργοῦ ἀκλονήτου θελήσεως καὶ μοναδικῆς αὐταπαρνήσεως, εἰσῆλθομεν εἰς τὴν λύσιν πάντων τῶν συμριδικῶν προβλημάτων. Διότι, μετὰ τὴν νέαν ὀργάνωσιν τῆς τεχνικῆς καὶ διαχειριστικῆς ὑπηρεσίας τῶν συμριδωρυχείων, οὐδεὶς θὰ εὐρεθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ταῦτα δεόν νὰ ἐκχωρηθῶσιν εἰς Ἑταιρείαν, ἀποξενουμένων τῶν συμριδωρυκτῶν. Διότι μετὰ τὴν νέαν ὀργάνωσιν ἡ δαπάνη παραγωγῆς τῆς σμύριδος κατέρχεται εἰς τὸ τρίτον τῆς σημερινῆς τοιαύτης πρὸς ὄφελος τοῦ Κράτους καὶ τῶν συμριδωρυκτῶν. Διότι τέλος τὰ ἐργοστάσια τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀγοράζουσι σήμερον τὴν σμύριδα, οὐχὶ παρὰ τοῦ παζαρεύοντος συμφεροντολόγου, ἀλλὰ ἐπ' εὐθείας παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, εἰς τιμὰς καθωρισμένας ἐκ τῶν προτέρων.

Ἐνταῦθα παραθέτομεν ἀριθμούς τινας διὰ νὰ παρουσιάσωμεν τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ νέου συστήματος διαχειρίσεως τῆς σμύριδος.

Κατὰ τὸ ἔτος 1921 ἐπωλήθησαν τόννοι σμύριδος 10995, ἐξ ὧν, μετὰ τὰς δαπάνας του εἰς ἐργατικὸν δικαίωμα, μεταφορὰν εἰς Σῦρον, καὶ εἰς προσωπικόν, τὸ Κράτος ἀπεκόμισε κέρδος 1,425,000 δραχμῶν. Κατὰ τὸ 1922 ἐπωλήθησαν τόννοι 9386, ἐξ ὧν τὸ Κράτος ἀπεκόμισε κέρδος καθαρὸν δραχ. 1,750,000 Τουὐναντίον ἀπὸ 1 Ἀπριλίου 1923 μέχρι σήμερον (ἤτοι ἐπὶ ἑπτὰ μῆνας) ἐπωλήθησαν ἐν Ἑλφ τόννοι 15,000 ἐκ τῶν ὁποίων, παρ' Ἑλφ τὸν τετραπλασιασμὸν τοῦ ἐργατικοῦ δικαιώματος καὶ ἔλφ τῶν ἄλλων δαπανῶν, τὸ Κράτος ἐπραγματοποίησε καθαρὸν κέρδος δραχμῶν 14,000,000, ἐνῶ συγχρόνως εἰσέπραξε καὶ τὸ ἀνωτέρω ρηθὲν πρόσθετον τίμημα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ πωληθῶσιν εἰσέτι ἕτεροι παραληφθέντες 10,000 τόννοι (δι' οὓς ἔχει πληρωθῆ τὸ ἐργατικὸν δικαίωμα), ἐκ τῆς προσθήκης τῶν ὁποίων τὸ καθαρὸν κέρδος τοῦ Δημοσίου κατὰ τὸ ἔτος 1923 θὰ ὑπερβῆ ἐν συνόλῳ τὰ 25,000,000 δραχμῶν.

Μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἔργων καὶ ἐγκαταστάσεων τὰ ἀνωτέρω ἔτησια καθαρὰ κέρδη τοῦ Κράτους θὰ διπλασιασθῶσι τοῦλάχιστον.

Ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συμριδωρύκτας παρατηροῦμεν ὅτι οὗτοι κατὰ μὲν τὸ ἔτος 1922 εἰσέπραξαν εἰς ἐργατικὸν δικαίωμα ἐν Ἑλφ δραχμὰς 1,005,50, τοὐναντίον κατὰ τὸ 1923, λόγῳ τῆς δεθείσης εἰς αὐτοὺς αὐξήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δικαιώματος καὶ τῆς αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς

εἰσέπραξαν ἐν Ἑλφ δραχμὰς 6,000,000. Ἐὰν ἕμως ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ἤδη κανονισθὲν ἐργατικὸν δικαίωμα δὲν θὰ ἐλαττωθῆ οὐδὲ μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ ἑναερίου σιδηροδρόμου καὶ τὴν κατάργησιν τῆς δι' ἡμιόνων, δαπάναις τῶν συμριδωρυκτῶν, μεταφορᾶς τῆς σμύριδος. δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι οἱ συμριδωρύκται μεταβάλλονται εἰς πρόσωπα τὰ ὁποῖα ἀποκομίζουσι τὰ μεγαλειότερα κέρδη ἐκ τῶν ἐν Ἑλλάδι διεξαγομένων μεταλλευτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Πολλὰ ἀκόμη θὰ ἠδύνατο νὰ γράψωσιν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἐν ἔτει 1923 δράσιν τοῦ Κράτους ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀπὸ πύσης ἀπόψεως βελτιώσιν τῆς καταστάσεως τῶν συμριδωρυχείων· ἀλλὰ παραλείπομεν ταῦτα, διότι ἡ ἔκθεσις ἡμῶν αὕτη εἶναι προσωρισμένη νὰ μὴ ὑπερβῆ τὰ ὅρια τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἐπιπέδου καὶ τῆς αὐστηρᾶς ἀντικειμενικότητος. Ἐὰν δὲ εὐρέθημεν εἰς τὴν ἀνάγκην ὅπως εἰς τινα σημεῖα παρεκκλίνωμεν τῶν ὁρίων τούτων ἢ παρέκλισις αὕτη ἐπεβλήθη ἐκ τῆς ἀνάγκης. Ἦτο ἀδύνατον νὰ ποδώσωμεν τὴν εἰκόνα τῆς τέως ὑφισταμένης καταστάσεως τῶν συμριδωρυχείων Νάξου καὶ τῆς δεθείσης νέας μεγαλειώδους κατευθύνσεως, ἐὰν δὲν ἐμνημονεύομεν καὶ ὀρισμένον πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ὅταν ἀπέβη ἐκ τοῦ Ὑπουργείου, ἔσται τὸ δεύτερον τὸ ὁποῖον θάφῃσιν ἀποτυπωμένα εἰς τὸ Ὑπουργικὸν γραφεῖον τὰ ἴχνη τῆς διελεύσεώς του καὶ τῆς πεφωτισμένης δράσεως, ἣν ἐν μέσῳ μιᾶς πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς τρικυμίας ἐμπνευσμένως ἐδημιούργησε καὶ σθεναρῶς ἐπραγματοποίησε.

Ἀθήναι, Ὀκτώβριος 1923.

Η ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ (REICHSBANK)

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΚΑΙ ΜΕΤ' ΑΥΤΟΝ

ΥΠΟ Δ. ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ

Α' ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ οἰκονομικὸν χάος, εἰς τὸ ὁποῖον περιήγαγε τὴν Γερμανίαν κυρίως ἢ ἀπὸ τοῦ πολέμου ἐξακολουθητικῇ, τοὺς τελευταίους μάλιστα μῆνας πᾶν μέτρον ὑπερβάσα ἔκδοσις πληθωρικοῦ χαρτονομίσματος, ὡς καὶ τὴν νευρικότητα μεθ' ἧς λαμβάνονται ἐκεῖ ἐσχάτως διάφορα, ἐφήμερα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, πρὸς θεραπείαν τῶν ἀθλίων χρηματικῶν συνθηκῶν νομοθετικὰ καὶ διοικητικὰ μέτρα, θὰ ἡμφισβητῆται ἴσως καὶ αὐτὴν κἂν τὴν ὑπαρξίν «ἐκδοτικῆς πολιτικῆς», συστήματος δηλονότι διέποντος τῆς ἐνεργείας τῆς κεντρικῆς ἐκδοτικῆς τραπέζης τῆς Γερμανίας πρὸς ῥύθμισιν τοῦ τόσο ἐπιβλαβέως αὐτοῦ διὰ πᾶσαν κοινωνικὴν οἰκονομίαν ζητήματος. Ὁ παρακολουθῶν πράγματι ἐκ τοῦ σύγχρονος τὴν ἐξέλιξιν τῶν χρηματικῶν συνθηκῶν τῆς Γερμανίας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, δὲν βλέπει ἢ τὴν κεντρικὴν τοῦ κράτους ἐκδοτικὴν τράπεζαν, παρὰ τὰς ἀντιθέτους περὶ χειραφεσίας τῆς νομοθετικῆς διατάξεως (Νόμος 26 Μαΐου 1922), ἐκτελοῦσαν τυφλῶς τὰς κατηγορηματικὰς διαταγὰς Κυβερνήσεως, παραπαιούσης ἐν ταῖς ἀπεγνωσμέναις προσπάθειαις τῆς ὅπως ἀποφύγη τὴν πλήρη ὄχι μόνον οἰκονομικὴν ἀλλὰ καὶ πολιτικὴν κατάρρευσιν. Εἰς ἑκατοντάδας ἀνέρχονται τὰ γερμανικὰ νομοθετήματα τῶν τελευταίων ἐτῶν, τὰ ἀποσκοποῦντα, ματαίως ὅμως, τὴν παρακώλυσιν τῶν συναλλαγματικῶν διακυμάνσεων καὶ τῆς ἐπὶ τούτων κερδοσκοπίας, τὴν παγίωσιν μιᾶς σταθερᾶς ἀγοραστικῆς ἀξίας τοῦ μάρκου καὶ τὴν ἀποφυγὴν δημιουργίας νέας ἀγοραστικῆς δυνάμεως ἰδίᾳ διὰ τακτοποιήσεως τῶν δημοσίων Οἰκονομικῶν. Ἐκ τοῦ κυκεῶνος τούτου δὲν δύναται καὶ ὁ μᾶλλον ἐπιμελής μελετητῆς ἢ ἐλάχιστα νὰ συναγάγη Περὶ «συστήματος» πάντως, περὶ «πολιτικῆς» δὲν δύναται κατὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο χρονικὸν διάστημα νὰ γίνῃ λόγος.

Πλὴν θὰ ἦτο πολὺ τολμηρὸν νὰ δεχθῆ τις τοιοῦτον τι δι' ὀλόκληρον

τὴν πολεμικὴν καὶ μεταπολεμικὴν περίοδον. Ὅσονδήποτε, καὶ ἂν ὑπῆρξε ἐν πολλοῖς σφαλέρᾳ καὶ ἐπικίνδυνος ἢ ἐκδοτικὴ πολιτικὴ τῆς Reichsbank κατὰ τὸν πόλεμον καὶ τὰ πρῶτα μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἔτη, ἠδράζετο πάντως ἐπὶ συστήματος, αἰτιολογουμένου ἂν ὄχι δικαιολογουμένου τόσο ὡς ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶν στενῶν σχέσεων μεταξὺ κράτους καὶ Τραπέζης, ὡς καὶ ἐκ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης ἧς ἐπέβαλε, ἰδίᾳ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου, τὴν συνέχισιν τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τούτου τηρηθείσης τακτικῆς.

Δὲν εἶνε σκοπὸς τῆς παρούσης μελέτης ἢ λεπτομερῆς ἔρευνα καὶ κριτικὴ τοῦ προπολεμικοῦ γερμανικοῦ συστήματος ἐν τῇ ἐκδόσει τραπεζικῶν γραμματίων καὶ ἢ παραβολὴ τοῦ πρὸς τὰ λοιπὰ συγκεντρωτικὰ ἐκδοτικὰ συστήματα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν καὶ ἀποκεντρωτικῶν τῶν ἀμερικανικῶν. Ἡ παρούσα εἰσαγωγὴ ἀποβλέπει ὅπως διευκολύνη τὴν παρακολούθησιν τῆς ἐπακολουθησάσης ἐξελίξεως κατὰ τὸν πόλεμον καὶ μετ' αὐτόν, ἧς ἦγαγεν εἰς τὴν σημερινὴν ἀθλίαν κατάστασιν, μοναδικὴν πράγματι ἐν τῇ παγκοσμίῳ οἰκονομικῇ ἱστορίᾳ.

Προῖόν τῶν συγκεντρωτικῶν τάσεων τῆς πρώτης κυβερνήσεως τῆς γερμανικῆς αὐτοκρατορίας ἢ Reichsbank, σύμβολον καὶ αὐτῆς τῆς γερμανικῆς ἐνότητος, περιεβλήθη ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς συστάσεως τῆς (Νόμος τῆς 14 Μαρτίου 1875) δι' εὐρυτάτης δικαιοδοσίας καὶ ἐξαιρετικῶν προνομίων, προοριζομένη ὅπως καταστή πολὺ ταχέως τὸ μόνον ἐκδοτικὸν τραπεζικὸν ἴδρυμα τοῦ νεαροῦ καὶ εὐέλπιδος γερμανικοῦ κράτους. Δι' αὐτῆς ἐπιδιώκεται ἢ καταπολέμησις τοῦ νοτιογερμανικοῦ τοπικισμοῦ, ἢ ὑπονόμους τῶν 33 τότε ἐν Γερμανίᾳ ὑφισταμένων τοπικῶν ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν, κυκλοφορουσῶν γραμμάτια 144 ὄλων εἰδῶν, ἢ ἐδραίωσις τοῦ νέου νομισματικοῦ συστήματος (1871-1873 μονομεταλλικὸν ἐκ χρυσοῦ), καὶ ἢ ἐνιαία ῥύθμισις τῆς καθόλου χρηματικῆς κυκλοφορίας ἐν τῇ γερμ. αὐτοκρατορίᾳ. Πράγματι, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου δὲν ὑπῆρχεν ἐν Γερμανίᾳ de facto ἢ μία μόνη τράπεζα ἐκδόσεως, ἢ Reichsbank, τῶν γραμματίων τῶν τεσσάρων ἄλλων de jure ὑφισταμένων εἰσέτι τοιοῦτων τραπεζῶν (τῆς Βάδης, τῆς Βαυαρίας, τῆς Σαξωνίας, καὶ Βυρτεμβέργης) μόλις καλυπτόντων 7% τῆς ὅλης κυκλοφορίας.

Πλὴν ἢ δικαιοδοσία αὐτῆς Reichsbank ὑπῆρξε μόνον φαινομενικῇ ὀπισθὲν τῆς ἱστατοῦ παντοδύναμον κράτος. Διατελοῦσα ὄχι μόνον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνωτάτην διοίκησιν τῆς αὐτοκρ. κυβερνήσεως, με περιωρισμένην πρωτοβουλίαν, χωρὶς αὐτοβουλίαν τινά, δὲν ἀπήλασε

οὐδὲ πόρρωθεν τῆς σχετικῆς ἀνεξαρτησίας τῶν περισσοτέρων κεντρικῶν ἐκδοτικῶν τραπεζῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ὑπῆρξεν ἀπὸ τῆς συστάσεώς της ἐν οἰκονομικῶν καθίδρυμα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἀκάμπτου πολιτικοῦ ἀξιώματος, καθίδρυμα προωρισμένον πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν πολιτειακῶν θεμελιῶν διὰ τῆς συγκεντρώσεως καὶ αὐτῆς τῆς πίστεως εἰς τὰς χεῖρας τῆς νεαρᾶς αὐτοκρατορικῆς ἐξουσίας.

Ἡ ἐπιστημὴ διακρίνει συνήθως τρία συστήματα, ἀναφορικῶς πρὸς τὰς σχέσεις τῆς κεντρικῆς ἐκδοτικῆς τραπεζῆς πρὸς τὸ κράτος: α'.) ἄμιγεις κρατικὰς ἐκδοτικὰς τραπεζὰς· ὅταν τὰ τε κεφάλαια καὶ ἡ διοίκησις τῆς τραπεζῆς ἀνήκουν εἰς τὸ κράτος (Σουηδία, Βουλγαρία, Ῥωσία καὶ πρὸ τοῦ 1917). β'.) ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις ὑπὸ μορφήν ἀνώνυμου ἐταιρείας μὲ ἰσχυρὰν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐν τῇ διοικήσει τῶν κρατικῶν ἐπιρροήν (εἰς τὰ πλείστα τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν) — καὶ γ'.) ἄμιγεις ἰδιωτικὰς πλὴν προνομιοῦχους ἐπιχειρήσεις ὑπὸ μορφήν ἐπίσης ἐπιχειρήσεων (Ἀγγλία) —

Ἡ Reichsbank ἐμφανίζει μορφήν *sui generis* μεταξὺ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας κατηγορίας. Κατὰ τὸν εἰρημένον Νόμον τῆς 14 Μαρτίου 1875 καὶ τοὺς μεταγενεστέρους τροποποιητικοὺς τοιοῦτους (18 Δεκεμβρίου 1889, 7 Ἰουνίου 1899, 20 Φεβρουαρίου 1906 καὶ 1 Ἰουνίου 1909) τὰ δικαιώματα τῶν μεριδούχων (*Anteilseigner*) τοῦ καταβεβλημένου ἰδιωτικοῦ κεφαλαίου (ἡ R. δὲν εἶνε ἀνώνυμος ἐταιρεία § 66 N. 1875) εἶνε μηδαμινά, τὰ δὲ κέρδη τῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ παρ' ἡμῖν καὶ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦντα, λίαν περιωρισμένα. Ἡ ὅλη ἐπιρροή ἦν ἀσκοῦσιν οὗτοι ἐν τῇ διοικήσει τῆς τραπεζῆς, εἶνε ἡ ἐκλογή ὑπὸ τῆς Γεν. Συνελεύσεως ἀμίσθου δεκαοκταμελοῦς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς (*Zentralausschuss*), συνερχομένης ἅπαξ τοῦ μηνὸς ὅπως λάβῃ γνώσιν τῶν τρεχουσῶν τραπεζ. ἐργασιῶν καὶ γνωματεύσῃ ἐπὶ διαφόρων ζητημάτων. Ἡ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν τῆς τρία, τοὺς πληρεξουσίου (*Deputierte*) πρὸς διηνεκὴν ἔλεγχον τῆς διοικήσεως τῆς τραπεζῆς, ἔλεγχον ὀλίγον τι πλατωνικόν. Οὐδεμίαν συμμετοχὴν ἐπιτρέπει ὁ νόμος (μόνον γνωματεύσεις ἐνότε) εἰς τὴν τροποποίησιν τοῦ καταστατικοῦ καὶ τὸν διορισμὸν τῶν τραπεζιτικῶν ἀρχῶν.

Μεταξὺ τῶν ἐργασιῶν τῆς τραπεζῆς συγκαταλέγεται καὶ ἡ ἐκδοσις τραπεζογραμματίων κατὰ τὰ συμφώνως πρὸς τὴν ἀντίληψιν τῆς τραπεζῆς ἀνάγκας τῆς κυκλοφορίας, εἰς ποσὸν ἀπεριόριστον. Ὡς κάλυμμα ὑποχρεῖται ὅπως διατηρῆ ἡ τράπεζα τουλάχιστον $\frac{1}{3}$ τοῦ κυκλοφοροῦντος ποσοῦ εἰς μεταλλικὸν ἢ ταμιακὰ γραμμάτια (*Reichskassenscheine*),

$\frac{2}{3}$ δὲ εἰς προεξοφλημένους συναλλαγματικὰς λήξεως μέχρι 3 μηνῶν καὶ μὲ δύο τουλάχιστον φερεγγύους ὑπογράφας. Ἡ τράπεζα ὑποχρεῖται εἰς ἐξαργύρωσιν τῶν γραμματίων τῆς εἰς χρυσὸν ἐν ὄψει. Διὰ τὰ κυκλοφοροῦντα γραμμάτια τῆς τὰ μὴ κεκαλυμμένα διὰ μεταλλικοῦ ὑποχρεῖται (§ 9 N. 1875) εἰς πληρωμὴν εἰς τὸ δημόσιον φόρου $5 \frac{1}{2}$ εἰς ὅσον ταῦτα ὑπερβαίνουν τὸ ποσὸν τῶν 500 ἑκατ. M. ἢ 750 ἑκατ. εἰς τὸ τέλος τῶν τριμηνιαίων ἐκκαθαρίσεων (*Steuerfreies Kontingent der Reichsbank*) Πρὸς ἐτι μείζονα ἐξασφάλισιν τῶν κατόχων τραπεζ. γραμματίων ὀρίζεται εἰς τὰς § 13 καὶ 14 τοῦ N. 1875 ὅτι ἀπαγορεύεται εἰς τὰς ἐκδοτικὰς ἐν γένει τραπεζὰς ἡ διεξαγωγὴ ὄρισμένων ἐπικινδύνων ἐργασιῶν.

Πολὺ πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἤδη ἀπὸ τὸ 1905, κατόπιν τῆς γνωστῆς γερμανικῆς προκλήσεως διὰ τῆς ἐπιδεικτικῆς ἐπισκέψεως τοῦ Κάιζερ εἰς Ταγγέρην καὶ τῆς ἐπακολουθησάσης ὀξυτάτης πολιτικῆς κρίσεως, εἶχεν ἀρχίσει ἡ Reichsbank, τῇ συστάσει τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως τὴν λεγομένην «οἰκονομικὴν κινήσεισιν» ἐπὶ τῇ προβλέψει μελλουσῶν διεθνῶν περιπλοκῶν. Τὰ γεγονότα τῶν ἐτῶν 1848 καὶ 1870 ἔδιδον ἀρκετὰ πρὸς τοῦτο διδάγματα. Τὸ ἔδαφος ἔδει νὰ προπαρασκευασθῇ καταλλήλως, ὥστε ἐκρηγνυομένου τοῦ πολέμου νὰ μὴ παρουσιασθῶν δυσυπέβλητα κωλύματα πρὸς ὅσον τὸ δυνατόν ὁμαλωτέραν συνέχισιν τῆς οἰκονομικῆς τοῦ τύπου ζωῆς. Κυρίως ἐπέστησαν οἱ ἀρμόδιοι τὴν προσοχὴν τῶν ἐπὶ τῶν μελλόντων νὰ ἀνακύψωσι δημοσιονομικῶν προβλημάτων ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ νομισματικοῦ τῆς χώρας συστήματος καὶ τοῦ κινδύνου ἐνδεχομένων κλονισμῶν του.

Ἡ Reichsbank ὑπῆρξε τὸ κέντρον, ὃ ἄξων πέριξ τοῦ ὁποῦ περιεστρέφετο ἡ ὅλη προπαρασκευαστικὴ κίνησις. Ἰδιαιτέρως μᾶς ἐνδιαφέρουν αἱ προσπάθειαι τῆς αἰ τείνουσαι εἰς τὴν ἐπαύξεισιν τοῦ ἀποθεματικοῦ τῆς εἰς μεταλλικὸν ἰδίᾳ εἰς χρυσὸν καὶ πρὸς εὐχερεστέραν πραγματοποίησιν τῆς, τὸν ἐθισμὸν τοῦ κοινῶν εἰς τὴν χρῆσιν τραπεζικῶν γραμματίων κατὰ προτίμησιν μάλιστα τραπεζ. ἐπιταγῶν διὰ τὰς συναλλαγὰς του. Αἱ προσπάθειαι αὗται τοῦ οἰκονομικοῦ αὐτοῦ ἐπιτελείου τῆς αὐτοκρ. κυβερνήσεως ἐκδηλοῦνται σὺν τοῖς ἄλλοις:

α'.) διὰ τοῦ τοῦ νόμου τῆς 20 Φεβρουαρίου 1906 ἐπιτρέψαντος διὰ πρώτην φοράν τὴν ἐκδοσιν τραπεζ. γραμματίων τῶν 20 καὶ 50 M. ἐκτοπιζομένης οὕτω οὐχὶ μικρᾶς ποσότητος χρυσοῦ ἐκ τῆς κυκλοφορίας (ἀπὸ τὸ 1906 μέχρι τέλους 1913 εἶχον ἐκδοθῆ τοιαῦτα γραμμάτια διὰ ποσὸν 682 ἑκατ.). Ὅπως μάλιστα μὴ παραβλαφθῇ ἡ κυκλοφορία τῶν ταμιακῶν γραμματίων, (τοιαῦτα ἐκυκλοφόρουν τὸ 1914 διὰ ποσὸν 205